

9. ГАВО. Ф. 115. «Витебское государственное профессионально-техническое училище №16. 1966 год». Оп. 39. Д. 38. Л. 23-24.
10. Козьминский Олег Олегович, год рождения 1957, очевидец указанных лет, участник музыкальной самодеятельности.
11. ГАВО. Фонд 3805. «Витебский областной научно-методический центр народного творчества». Оп. 1. Д. 7. Л. 23-28.

* * *

Медведєв Ігор Анатолійович,

кандидат наук з державного управління, доцент, старший науковий співробітник комунального закладу Тростянецької міської ради «Музейно-виставковий центр «Тростянецький» (Тростянець, Україна)

**Використання історичної спадщини часів
Великого князівства Литовського для розвитку туризму
(на прикладі Тростянецької ОТГ Сумської області)**

На сучасному етапі розвитку України з новою актуальністю повстають питання розвитку публічного управління на місцевому рівні. В умовах реформ в Україні спрямованих на децентралізацію виникає потреба підсилення регіональних можливостей публічної влади. Все більше звертається увага науковців та управлінців-практиків на розвиток тих галузей економіки, які для є населених пунктів основами забезпечення їх життєдіяльності. Для України однією з таких галузей є рекреаційно-туристична сфера. Безумовно, можна назвати ті регіони України, для яких ця галузь є «локомотивом розвитку». До таких територій можна віднести Львівську, Закарпатську, Волинську, Одеську, Миколаївську, Херсонську області тощо. Слід також зазначити, що АР Крим, також має невичерпні джерела для розвитку туристично рекреаційної галузі, але в сучасних умовах ця територія не може бути предметом нашого дослідження, через неможливість здійснити його на відповідному науковому рівні. Разом з тим, можна стверджувати, що вивченні проблем та можливостей рекреації та туризму в Сумській області повинні базуватися на дослідженні історичного розвитку державного управління туристично-рекреаційною галуззю, визначати напрямки державного впливу на діяльність виробників туристичних послуг на місцевому рівні, дати характеристику сучасного стану та перспектив розвитку туризму.

Туристично-рекреаційна галузь – явище багато-аспекте і поєднує в собі економічні, соціальні, культурні, екологічні частини. Туризм та рекреація мають практично невичерпний потенціал. Інші регіони в умовах складної економічної ситуації теж намагаються створити можливості для розвитку туристично-рекреаційної галузі. Україна як держава має величезний історичний, природний, рекреаційних, естетичний, мистецький, оздоровчий потенціал, що повинен давати можливість не тільки заробляти кошти громадянам України а й позитивно вливати їх здоров'я, свідомість, можливість відтворювати свою працездатність та реінвестувати все це в розвиток держави та конкретних територій. Саме такою є в Україні Сумська область. Сумська область має досить багато територій з потужним рекреаційно-туристичним потенціалом. Історично та традиційно склалось так, що до таких районів Сумської області можна віднести Сумський, Путивльський, Роменський, Лебединський, Конотопський, Охтирських, Глухівський та Тростянецький райони. Нас як предмет дослідження буде цікавити Тростянецький район як територія, що за останні 15 років має найбільш потужні темпи прискорення розвитку рекреаційно-туристичної галузі у порівнянні з іншими. Слід зазначити, що в Україні як на загальнодержавному так і на регіональному та місцевому рівнях розроблені програми розвитку рекреаційно-туристичної галузі, які передбачають відчутну державну підтримку [2, с. 148].

Серед науковців галузі науки держаного управління які займалися означено проблемою можна назвати Л.М.Гопкало, Л.П.Івашину, Л.В.Пшеничну, В.І.Юр'єва та ін.

З позиції історії розвитку галузі туризму та рекреації звертають на себе увагу праці Ю.В.Подрез, С.В.Пятаченка та інших вчених. Але разом з тим, слід зазначити, що частини означеної проблеми є у переважній більшості невизначеними та потребують подальших наукових пошуків. На сьогоднішній момент на території Тростянецької ОТГ є можливість створення потужного кластеру для розвитку об'єктів рекреаційно-туристичної галузі.

Серед нових осередків туризму, що привертають до себе увагу в Тростянецькому районі є городища літописних сіверян VII ст. та Київської Русі X-XII ст. Це так звані Скіфські кургани могильники II ст. до н.е. Вже сьогодні, завдяки зусиллям громадян Тростянецької ОТГ, органів публічної влади, працівників управління культури,

співробітників Комунального закладу «Виставково-музейний центр «Тростянецький» туристи мають змогу ознайомитися та побачити на власні очі кургани часів скіфів. Також звертають на себе увагу розташовані у с. Зарічне (Боголюбове) городище та фортифікаційні вали давньоруських поселень. В цікавій і доступній формі екскурсоводи розповідають про культуру та побут поселень роменської культури. Гості Тростянецької ОТГ та місцеві мешканці мають змогу побувати на місці подій однієї з найбільших військових подій XIV століття, яка відіграла значну роль у подальших долях Великого Князівства Литовського і Золотої Орди та всієї Східної Європи взагалі.

Вже майже півстоліття увагу дослідників привертає с.Зарічне (Боголюбове), яке зараз входить до Тростянецької ОТГ. В добу заліза територію на берегах Ворскли заселяють скіфи-землероби. Саме це підтверджують знахідки біля сел Ніцаха, Кам'янка, Зарічне. Комплекс пам'яток у с.Зарічне складається з трьох городищ, селища та двох курганных могильників. Усі об'єкти розташовані на правому корінному березі р. Ворскла. Їх опис складено Ю.М.Берестом, С.М.Осадчим, В.В.Приймаком [1, с. 9].

Уперше городище згадується у літературі XIX ст. під назвою Кукуєвого. Дійшла вона й до сьогодення. У 1938 році на території городища проведені розкопки під керівництвом П.М.Третякова, внаслідок яких досліджено дві напівземлянки, п'ять господарських та два ґрунтових поховання. Матеріали, що походять із цих комплексів, дозволяють зробити припущення про датування городища та селища XI-XIII ст. У різні роки городище оглядалося експедиціями І.І.Ляпушкіна та О.С.Сухобокова. У 1989 році В.В.Приймаков провів в с.Зарічне (Боголюбове) дослідження господарських ям довкола дороги, що руйнувалися. У цих ямах знайшли кераміку роменської культури та часів Київської Русі. У 2000 р. на городищі виявлено грабіжницький шурф, у підвалах якого знайдено роменську та давньоруську кераміку, уламок з жорнового каміння та кістки тварин. На території с.Зарічне (Боголюбове) зібрано підйомний матеріал – кераміку XI-XII ст. та уламок керамічного біконічного пряслиця. Не виключено, що всі три городища виникли в скіфський час та були єдиним комплексом фортець.

У 2001 році археологічна експедиція історичного факультету Сумського державного педагогічного університету під

керівництвом досвідченого археолога В.В.Приймака відновила дослідження археологічних пам'яток біля с.Зарічне (Боголюбове).

У липні 2019 року археологічні дослідження продовжилися. Так співробітники Київського інституту археології на території с.Зарічне (Боголюбове) знайшли рештки жінки періоду Київської Русі Великого та фрагменти керамічного посуду із зображенням Гедимінових стовпів. Це свідчення, що на території с.Зарічне (Боголюбове) і у XIV-XV ст. відбувалися події які можуть бути пов'язані із битвою на Ворсклі 1399 року. Мова йде про відому з часів літописів грандіозну битву на Ворсклі (1399 р.). Наприкінці 1399 року Об'єднана армія Великого князівства Литовського під керівництвом Князя Вітовта зійшлася в бою на берегах Ворскли з армією Золотої Одри.

Як зазначається в книзі Малий словник історії України. Київ. «Либідь» 1997. С.90 Вітовт (1350-1430) Князь Великого князівства Литовського і Руського. Отримав вдалу від двоюрідного брата Ягайла, який уклав унію з Польщею (1385) [3, с.90-91] та став польським королем, поступився великолитовським престолом Вітовту на умовах васалітету. Все своє життя Вітовт присвятив боротьбі за відновлення самостійності Литви. В цій боротьбі Вітовт спирався на литовське боярство та руську (українська та білоруська) знать, яка погоджувалася із централізацією влади в Великому князівстві Литовському. Вітовт вдавався до дій спрямованих на розвиток території держави та її захист. Вітовт проводив активну зовнішню політику. Його військові дії дали можливість Великому князівству Литовському здобути вихід до Чорного моря.

З території півдня сучасної Сумської області (Тростянецький та Охтирський райони) пов'язані події 1399 року, коли відбулася битва на річці Ворскла. Влітку 1399 армія Тимур-Кутлука очікувала підходу війська кримських татар на чолі з Едигеєм. Були розпочаті перемовини між Вітовтом та ватажками війська Золотої орди. Відбувся також обмін послами. Як тільки війська Едигея підійшли до розташування армії Золотої орди переговори були припинені. 12 серпня армія Вітовта почала битву. Під натиском литовського війська ординці почали відступати. Але в цей час Едигей зі своїм військом зайшов в тил армії Вітовта, розбив загони Тохтамиша і захопив табір Вітовта. Битва скінчалась поразкою об'єднаного війська. По свідченням літописів та більш пізніх джерел майже все військо, в якому були представники майже всіх територій

тогочасного Великого Князівства Литовського були знищені. Загинуло безліч руських князів. Сам Вітовт з невеликим загоном товаришів ледве врятувався. Битва литовсько-руського війська на Ворсклі дала можливість набути Вітовту як військового так і політичного досвіту, що був визначальним в Грунвальдській битві (1410 р.) [4, с.73].

Така досить потужна соціально-історична складова дає можливості для розвитку не тільки туристично-рекреаційної галузі, а й промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту, страхування, торгівля, зв'язку, громадського харчування, культури, мистецтва, спорту тощо. Оскільки туризм та рекреація, на думку більшості дослідників, відіграє важливу роль у економічному та соціальному житті країни, потрібно прикладати максимум зусиль для активізації механізмів розвитку даної галузі. Відвідувачі фестивалейних заходів, що регулярно проходять на території Тростянецької ОТГ мають можливість відчутти себе справжніми шукачами старовинних артефактів і побачити археологічні розкопки. Атмосфера, яку створюють для відвідувачів працівники Комунального закладу «Виставково-музейний комплекс «Тростянецький» дає можливість на кілька годин поринути у світ історії та культури тих часів.

З вище викладеного можна зробити наступні висновки. Територія Тростянецької ОТГ має потужний туристично-рекреаційний потенціал. Напрямки організаційних, освітніх, наукових, культурно-просвітницьких заходів, що впроваджуються в життя радою Тростянецької ОТГ позитивно впливають на розвиток м. Тростянець та прилеглих територій. Ці позитивні дії суттєво впливають на привабливість півдня Сумської області для туристів – громадян України, так і представників таких країн як Польща, Литва, Республіка Білорусь тощо. Досвід Тростянецької ОТГ по розробці та запровадженню заходів фестивального, розважального, науково-дослідного спрямування дає можливість залучати додаткові кошти для розвитку громади. Не залишається поза увагою і той факт, що напрямки розвитку туристично-рекреаційної галузі у м. Тростянець позитивно впливає на створення на території Тростянецької ОТГ нових робочих місць. Додаткове багатоджерельне та багато-канальне фінансування інфраструктури міста дає можливість акумулювати кошти на розвиток якісних соціально-культурних послуг для населення. Розвиток туристично-

рекреаційної галузі позитивно впливає на розвиток готельно-ресторанного бізнесу, бізнес діяльності по виготовленню та реалізації сувенірної продукції. Комунальні заклади та підприємства та території Тростянецької ОТГ постійно знаходяться в процесі активного пошуку нових механізмів розвитку у відповідності до сучасних стандартів роботи. На наш погляд, основна увага представників публічної влади і та органів самоорганізації населення повинна бути спрямована на розробку нормативних документів у галузі рекреації та туризму. Ця робота повинна бути спрямована на розробку та вдосконалення механізму публічного управління, який буде давати можливість перетворити туристичне та рекреаційне середовище на успішну та рентабельну галузь національної економіки і посісти вагоме місце у світовому туристично-рекреаційному просторі. Напрямки роботи Тростянецької міської ради по розвитку туризму потребують встановлення тісних міжнародних зв'язків на між Литвою та Україною на рівнях: держави, регіони, міста, громади, громадяни.

Список використаних джерел

1. Артюшенко М.М. Нариси історії міста Тростянця. Суми: Вид-во СумДУ, 2010. 152 с.
2. Івашина Л.П. Проблеми та можливості розвитку рекреації та туризму в Сумській області. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (16-17 квітня 2008 року, м.Суми), СОШПО. Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. С. 147-149.
3. История Украинской ССР, Т. 2. К.: Наукова думка, 1982.
4. Малий словник історії України. К.: Либідь, 1997. С. 90.
5. ЦСРЛ. Т. 35. Летописи Белорусско-Литовские. М., 1980. С. 73.

* * *